

5. Культура – четверта опора сталого розвитку. URL: <http://chernivtsy.eu/portal/4/kul-tura-chetvertij-stovp-stalogo-rozvitku-18137.html>.
6. Мелько Л. Ф. Нематеріальна культурна спадщина у системі підготовки майбутніх фахівців з туризму. Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації: Зб. тез за матер. Міжнар. наук.-практ. конф.-фестив. (25-26 жовт. 2017 р.), Український центр культурних досліджень. К.: НАКККіМ, 2017. С. 95-99.
7. Мелько Л. Ф. Модель популяризації Спадщини ЮНЕСКО у системі підготовки фахівців з туризму. Географія та туризм. 2021. Вип. 66. С. 10-17.
8. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-Turizm-bakalavr.21.01.22.pdf>.
9. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 242 «Туризм» для другого (магістерського) рівня вищої освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/02/21/242-Turyzmmahistr-21.02.22-1.pdf>.
10. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 242 Туризм і рекреація для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2023/04.08.2023/242-Turyzm.i.rekreasiya-dok.filos.941-03.08.2023.pdf>.

Галина ЯЦЕНКО,
*аспірантка Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна
galinayatsenko@ukr.net*

Halyna YATSENKO,
*PhD student, Ternopil National Pedagogical
University named after Volodymyr Hnatyuk
galinayatsenko@ukr.net*

УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЙНІ ДУХОВНІ ПІСНЕСПІВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРОПРОСТОРУ

UKRAINIAN TRADITIONAL SPIRITUAL CHANTS IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CULTURAL SPACE

Український культуропростір на сучасному етапі надзвичайно багатий, розмаїтий та динамічний, він інтегрує у собі найрізноманітніші культурні явища та найсміливіші творчі прояви. Відкритий до зовнішніх впливів, водночас плекає, розвиває і зберігає свою унікальну ідентичність, позаяк має у своїй основі цікаву, багатогранну національну культурну традицію. Українське

культурне середовище надає можливості для творчого вираження як молодих творців, так і досвідчених митців.

Характеризуючи культурний простір, О. Олійник вважає, що структурним і системоутворюючим його складником є матеріальна, фізична та духовна діяльність людини. Зазначено, що це «життєвий простір існування людини, наповнений, окрім матеріальних, і артефактами ментально-психічного характеру, які викликають певні емоційні переживання та відчуття» [3, с. 171].

Українські духовні пісні належать саме до таких артефактів, оскільки вони виникли з потреб віруючих в період духовної кризи на зламі XVI-XVII ст., з усвідомленням обмеження людського розуму, спостереженням антагонізму ренесансного світогляду та тогочасних трагічних конфліктів у світі. «Зрозумілим тоді стає звертання до високого духовного життя, далекого від суєти, життя націленого на душевне спасіння і здобуття цим шляхом «живота вічного»». В основі текстів духовних пісень лежить саме це переконання, зауважує О. Гнатюк [1, с. 45].

Найвищого розквіту у своєму становленні духовна пісня набула у XVIII ст., свідченням цього є рукописні збірки духовних пісень та друковані видання, зокрема почаївська антологія «Богогласник» (1790-1791). В кінці XIX ст. — на початку XX ст. з'являється новий пласт духовних пісень, авторами яких є здебільшого священники (о. Й. Кишакевич, о. І. Дуцько, о. В. Стех, о. М. Лончина, о. В. Матюк та ін.). Українські духовні піснеспіви вкоренилися в церковно-обрядову практику, хоча не є літургійними, та стали невід'ємною частиною життя християн. Дійшовши до наших днів, вони набули іманентності традиційних. Середовищем, у якому духовні пісні культивували свою традицію, найперше є Церква зі своїми обрядами та святами літургійного року, де усі миряни об'єднуються у спільній молитві. Водночас ці пісні мають тісний взаємозв'язок з духовним світом окремої людини, з її екзистенційними переживаннями, можуть бути індивідуальною молитвою, спонукою до покаяння, направлення, пригадування окремих моментів життя. Ця функція духовних пісень активована і сьогодні.

В українському культуропросторі традиційні духовні пісні заповнюють свою нішу у різноманітних інтерпретаціях та контекстах. До прикладу, вони стають джерелом натхнення для аранжування і виконання даних піснеспівів сучасними виконавцями та гуртами, які можуть зберігати традиційний виклад цих пісень, або адаптувати їх до сучасних жанрів, як-от поп, рок, акустична музика, тощо.

У християнських спільнотах різних конфесій (православних, греко-католицьких, протестантських) поширеними є з'їзди, фестивалі та інші тематичні заходи, де можна почути традиційні духовні піснеспіви у найрозрайованіших вираженнях. До прикладу, вже традиційним у греко-католицькій церкві є щорічний з'їзд спільноти Архидієцтва Матері Божої Неустанної помочі, на якому, окрім Святої Літургії, звучать пісні на честь Богородиці, а чільне місце серед них займає пісня «Там, де в небі Божа Мати» до Матері Божої Неустанної Помочі (автор невідомий).

На молодіжних християнських фестивалях традиційні духовні пісні отримують нове життя завдяки сучасним аранжуванням молодими

музикантами, часто під інструментальний супровід гітари, фортепіано, різного роду інструментальних ансамблів, гуртів, оркестрів, також і а cappella. Кожен виконавець репрезентує даний жанр у своєму власному стилі, що вкотре доводить універсальність духовних піснеспівів.

Не рідкістю в культуропросторі України є конкурси духовної пісні: міжшкільні, на місцевому рівні, регіональні, всеукраїнські, міжнародні. Частину конкурсної програми, поряд з авторськими духовними творами, становлять і традиційні духовні пісні.

Використовуються ці піснеспіви і на різного роду тематичних мистецьких заходах, культурних подіях, таких як вшанування видатних постатей, героїв, відзначення державних свят, знаменних дат, відкриття пам'ятників, та ін., а також на багатоманітних концертах. Прикладом послужать пісні, такі як «Боже, послухай благання» (автор невідомий), «Боже великий, Творче всесильний» (сл. і муз. Р. Купчинського), «Вислухай, Боже могучий» (Недільський), однією із найбільш вживаних на таких заходах є «Молитва за Україну», відома також як «Боже великий, єдиний» (сл. О. Кониського, муз. М. Лисенка), яка стала уже духовним гімном.

Окремі традиційні духовні пісні мають потужний соціальний контекст, можуть застосовуватись як засіб виразу в часі певних соціальних процесів, відіграють важливу роль у формуванні ідентичності суспільства та націєтворення. Ю Медведик у своїй монографії «Українська духовна пісня XVII-XVIII століть» погоджується з думкою німецького вченого-славіста Ганса Роте про те, що одним із головних елементів національного розвитку українців є розвиток у східних слов'ян церковної пісні [2, с. 39]. Ця теза набуває особливої актуальності й сьогодні, позаяк українська нація на даний час перебуває на етапі переосмислення та усвідомлення своєї національної ідентичності, яку досить тривалий час намагалися стерти з нашої пам'яті.

В сьогоденнішо епоху розвинених інформаційних технологій традиційна духовна пісня розширила поле свого існування та функціонування, увійшовши практично в усі ресурси медіа-простору. Її можна почути на хвилях християнського радіо, наприклад: Радіо Марія, Світле радіо Емануїл, Радіо Голос Надії, та ін., а також на телебаченні. Мережа інтернет відкрила нові можливості для ретрансляції християнського контенту, зокрема духовних піснеспівів. У соціальних мережах Facebook, Instagram можна знайти багато сторінок церков, хорів, християнських музичних гуртів, окремих виконавців, які виконують духовну музику, традиційні духовні піснеспіви в тому числі. Кожен охочий може приєднатися до таких груп або сторінок, щоб отримувати духовне оновлення, ділитися своїм досвідом, здобутим в процесі есхатологічних прагнень.

Схожу ситуацію спостерігаємо на платформі YouTube та у TikTok, де відеозаписи духовних традиційних піснеспівів подані у традиційних вираженнях та обставинах (у храмах, до, під час та після богослужінь), а також в класичних чи сучасних аранжуваннях, у студійних записах, з відеокліпами. Особливістю соціальних мереж та медіа-майданчиків є доступність, універсальність для інтерпретації та представлення духовних пісень, для їх поширення і популяризації. Тут відбувається прямий зв'язок з виконавцем та

споживачем цього контенту, уможливлення прямої комунікації з реципієнтами через коментарі, відгуки, вподобайки. Переглядаючи коментарі під відеозаписами з духовними піснеспівами, переконаємося, що даний контент має свою аудиторію, свого вдячного слухача, який підтримує виконавців словами вдячності та вподобайками. Відсутність негативних коментарів свідчить про важливість цього медійного духовного продукту для суспільства, для його духовного становлення, для поширення християнської віри.

Підсумовуючи, можна констатувати, що українські духовні піснеспіви є вагомим частиним культурної спадщини України, вони відображають вікові національні традиції, релігійні переконання українців, навіть історичні події. Життя цих пісень у культурнопросторі сприяє збереженню зв'язку між культурним корінням нашого народу та сучасністю. Тексти духовних пісень містять у собі вічні духовні, моральні істини, мають аксіологічний зміст, тому здатні допомагати у вихованні та формуванні духовної зрілості суспільства. Ці піснеспіви служать джерелом духовної підтримки для людей, особливо в період певних випробувань, у важкі часи. Вони мають здатність надихати, давати надію, укріпляти віру, що особливо актуалізується у світлі подій, які відбуваються у нашій країні, в той час, коли Україна мужньо протистоїть російському ворогу, героїчно виборює своє право на незалежність та відвоює свої кордони.

Традиційні духовні пісні можуть бути пунктом зустрічі різних культурних та релігійних спільнот, що сприятиме толерантності, взаєморозумінню, взаємодії між різними групами суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнатюк О. Українська духовна бароккова пісня. Варшава; Київ, 1994. 188 с.
2. Медведик Ю. Українська духовна пісня XVII-XVIII століть. Львів, 2006. 324 с.
3. Олійник О. М. Культурний простір, комунікація, місто: співвідношення понять. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2019. № 20. С. 169–177. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.20.2019.172430> (дата звернення: 25.09.2023).

